

HERKÜL MİLLAS
15 ARALIK 2015
ZAMAN GAZETESİ

Baştan itiraf edeyim ki okuru yanılsa yönlendirmeyeyim: Son yıllarda güvensizliğim zirve yaptı!

Böyle bir psikolojik durumda olanın yargısı da yanıltıcı olabilir. Bu yazıyı bir çekince ile okumanızda yarar vardır. Belki gereğinden fazla kötümserim, belki yenik düşenin ruh hali gerçekçi bir yorumu engellemektedir. Tabii başka bir olanak da var: Karamsarlığım realizmin sonucu da olabilir. Neyse, karar okurundur. Konumuz ise yeni anayasa dedikleri. Kısacası, yeni bir anayasanın bolca konuşulduğu bu günlerde benim bu alandaki umudum çok düşük.

En başta, sanırım, Türkiye'de geçmişte yaşanmış hemen hemen bütün tatsız olayların anayasayla ilgisi olmamıştır. Örneğin, askeri darbeler ve hatta tarihte ilk kez seçimle başa getirilmiş liderin, başbakanın, bir "mahkeme" kararıyla asılması kusurlu anayasalar yüzünden

yaşanmadı. On yıllarca “farklı” düşünen insanların, ajan komünist, hain, bölücü, gerici, şeriatçı diyerek süründürülmeleri de öyle. Azınlıkların başına gelenlerin anayasayla ne ilgisi vardı? Hukuksuzluklar, yasaklar, sansürler, işkenceler, faili meçhuller... Bütün bunlar ya anayasa açıkça çiğnenerek ya da anayasa görmezlikten gelinerek uygulandı. Zamanı gelip bu tatsız süreçler aşılmıca da, anayasa değişmeden aşıldı. Olumlu anayasa maddeleri kötü gidişi engellemediği gibi, olumsuz anayasalar da olumlu uygulamaları engellemedi. Ne olduysa, anayasalardan bağımsız, siyasi dengeler ve siyasi irade sonucu oldu.

Demokratik anayasayı ‘demokratik toplumlar’ hazırlar

Yani, demek istediğim, “yeni anayasa olacak ve sorunlar aşılacak” anlayışı bana fazla iyimser bir görüş gibi geliyor. Hatta bu umutlu bekleyiş aldatıcı da olabilir. Kendimi aldatmak istemiyorum. Toplum içinde daha demokratik bir anlayış egemen olursa, işte o zaman yürürlükte olan anayasadan bağımsız, güzel günler de gelecektir. Yok, eski anlayış kitleler ve yöneticilerce sürdürülecekse, anayasalar yeniden yetersiz kalacaktır. Sorun, olumlu bir metnin eksikliği değildir; sıkıntı, devlet ile yurttaş arasındaki ilişkidir, ülke çapında egemen olan kusurlu demokrasi anlayışı ve genel olarak hak/hukuk alanında yerleşmiş sorunlu pratiklerdir. Bu alanda gereği yapılmayıp, çözümü güzel bir anayasa metninde aramak ayrıca çok büyük bir yanlış da olabilir. Çünkü böyle bir yaklaşım ve aşırı iyimser beklenti asıl sorunu görmemizi engelleyebilir, yanıltıcı olabilir.

Demokrasiyi demokratik anayasalar sağlamıyor; demokratik toplumlar demokratik anayasalar hazırlıyor – ve daha önemlisi, demokratik pratikleri uygulamaya koyuyorlar. Metinlere aşırı değer vermenin bir açıklaması olmalı. Belki yazılı metinlere kutsiyet derecesinde değer veren bir toplum söz konusudur. Belki çaresiz ve umutsuz kalınca, can simidi bir metne sarılma ihtiyacı baş göstermiştir. Yani işin kolayına kaçıp, teselli aramayı seçmek. Anayasalar ve yasalar gibi metinlerin hiç yararı olmuyor demiyorum. Bu tür metinler hem yol göstericidir hem de bir dereceye kadar olumsuz gidişi engelleyici bir rolü vardır. “Anayasayı ve yasayı çiğniyorsun” diyebilmenin yararı tabii ki olacaktır. Ama bu yazılı metinlerin rahatlıkla çiğnendiği bir ortamda bir metnin hatırlatılması –çok sık gördük bunu– pek bir şeye yaramıyor. Yararı sınırlıdır. Demokrasiyi bir metinden beklemek yanıltıcıdır.

Şu an, anayasanın çiğnenmesini doğal karşılayan bir toplum söz konusu. Gücü eline geçiren, hukuku bypass etmiş ve bu pratiği hak olarak da içselleştirmiştir. On yıllarca bunu yaşıyoruz. Yani antidemokratik uygulama bir pratik olarak, yazılı metinlerden bağımsız, var olabilmektedir. Şimdi yeni bir metne devrediyoruz umutları. Bu kez saygılı uygulamasını garanti eden nedir ki? Bugünkü “eski” anayasanın tam olarak uygulandığını görmeden yeni bir metnin aynı kaderi paylaşmayacağı inancı nereden kaynaklanıyor? Bugünkü “eksik” anayasanın, kusurlu da olsa,

eşitlik, hukuk devleti, (insan hakları bağlamında) laiklik, şeffaflık maddeleri ne derecede uygulanıyor? Hukuka güvenin çok düşük olmasının nedeni anayasa ve yasalar mıdır, yoksa pratik mi?

Yeni anayasa gündeme geldiğinden kullanılan söyleme bakıyorum: Birlikte yapalım deniliyor, “yoksa biz nasıl olsa yaparız” havası egemen. Oysa “birlikte yapalım yoksa anayasa yapmanın bir anlamı yok” demek gerekirdi. Demokratik anayasanın ilk şartı budur; çoğunluğun dayatmasını içermeyen bir anayasa... Mesele parlamento çoğunluğuna indirildiğinde eski tas eski hamam devam ediyor demektir. Demokratik anayasa demokratik toplumların hazırladığı metindir derken bunu demek istiyorum. Ve bu tür anlayış toplum içinde egemen olmadığında yenisi/eskisi pek fark etmeyecek. Güçlü ve egemen olan doğrunun ve hakkın da kıstası olacak.

Çatışmadan doğan anayasal metinler...

Ülkede gerekli olan farklı bir anlayıştır. Bunun sağlanmasının bence iki yolu vardır. Birincisi eğitimidir. Bununla okula gitmeyi kastetmiyorum. Şu an “eğitim” her an ve herkes için sürekli işliyor; çok olumsuz mesajları yayarak. Medyadan siyasilere, sanattan kamuoyunu biçimlendiren aydınlara antidemokratik mesajlar pek de yararlı olmayan ezberleri “öğretiyorlar”. Sıradan vatandaş, kin söylemleri ve ötekileştirme kursları izler gibidir. Ben tersi bir söylemi hayal ediyorum. Çatışmalar sonucunda oluşacak bir anayasadan yarar beklemiyorum; eğitimden çok fazlasını. İkinci yol ise ülkenin vitrininde bulunan insanların örnek davranışlarda bulunmalarıdır. Yani insanlar güzel örnekleri yaşayarak güzeli benimser ve kendine çekidüzen verir. Metinler yazarak ve sonra onlara saygı duymadan, onları kale almayarak çözüm üretilemez demek istiyorum. Kötü bir anayasaya saygı göstermek, iyi bir anayasaya saygısızlık etmekten çok daha iyidir.

Kötümser olduğumu baştan söyledim. Okuru da uyardım! Elden bir şey gelmiyor, kendi hesabıma sözlere ve metinlere karnım tok! Ben uygulamalara inanan bir insan oldum. Daha demokratik bir ülke adına yeni anayasa önerenlerin, önce daha demokratik yaşamalarını ve yaşatmalarını beklerim. Söylediklerine sonra inanır ve güvenirim. Mesela iktidar ve muhalefet meselesi de değildir. Korkarım toplum olarak demokrasiyi yanlış anladık. İthal metinlerle toplum mühendisliği pratiği eskidir – ve çok antidemokratiktir ayrıca.